

Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

SoNaRR2020 cofrestru mynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd asesiad o SMNR

Cyfoeth Naturiol Cymru

Adroddiad Terfynol

Gwybodaeth am Cyfoeth Naturiol Cymru

Diben Cyfoeth Naturiol Cymru yw ceisio rheoli adnoddau naturiol mewn modd cynaliadwy. Mae hyn yn golygu gwarchod aer, tir, dŵr, bywyd gwylt, planhigion a phridd i wella llesiant Cymru a darparu dyfodol gwell i bawb.

Tystiolaeth yn Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn sefydliad sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Rydym yn ceisio sicrhau bod ein strategaethau, penderfyniadau, gweithrediadau a chynghor i Lywodraeth Cymru ac eraill wedi'u tanategu gan dystiolaeth gadarn sydd o ansawdd uchel. Rydym yn cydnabod ei bod yn hanfodol bwysig meddu ar ddealltwriaeth dda o'n hamgylchedd newidiol.

Byddwn yn gwireddu'r weledigaeth hon drwy'r isod:

- Cynnal a datblygu sgiliau arbenigol technegol ein haelodau staff;
- Diogelu ein data a'n gwybodaeth;
- Sicrhau rhaglen ragweithiol o waith tystiolaeth sydd â digon o adnoddau;
- Parhau i adolygu ac ychwanegu at ein tystiolaeth er mwyn sicrhau ei bod yn addas ar gyfer yr heriau yr ydym yn eu hwynebu; a
- Rhannu ein tystiolaeth mewn modd agored a thryloyw.

Teitl: **SoNaRR2020 cofrestru mynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd asesiad o SMNR**

Adolygiadau gan Gymheiriaid: Adolygiad gan gymheiriaid mewnol ac allanol

Cyfyngiadau: Dim

Cynnwys yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020)

Mae'r ddogfen hon yn un o grŵp o gynhyrchion sy'n ffurfio'r ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020). Dyma'r gyfres lawn o gynhyrchion:

Crynodeb Gweithredol. Rhagair, Cyflwyniad, Crynodeb a Chasgliadau. Cyhoeddwyd fel cyfres o dudalennau gwe ym mis Rhagfyr 2020

Y Cofrestrau Adnoddau Naturiol. Ysgogwyr, Pwysau, Effeithiau a Chyfleoedd i Weithredu ar gyfer wyth Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ac fel ffeithlun rhyngweithiol ym mis Rhagfyr 2020

Asesiadau yn erbyn pedwar nod Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Rhagfyr 2020:

Nod 1 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Nod 2 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae ecosystemau yn gallu gwrthsefyll newid disgwyledig ac anrhagweledig

Nod 3 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Mae gan Gymru leoedd iach i bobl sydd wedi'u gwarchod rhag peryglon amgylcheddol

Nod 4 Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyfrannu at economi adfywiol, cyflawni lefelau cynhyrchu a defnydd cynaliadwy

Asesiad o Fioamrywiaeth Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Asesiadau yn ôl Ecosystem Eang. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ymylon Arfordirol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ffermdir Caeedig

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Dŵr Croyw

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Yr Ardal Forol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Mynyddoedd, Gweundiroedd a Rhosydd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Coetiroedd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Trefol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Glaswelltir Lled-naturiol

Asesiadau yn ôl Thema Drawsbynciol. Cyhoeddwyd fel cyfres o ddogfennau PDF ym mis Mawrth 2021:

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Ansawdd Aer

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Y Newid yn yr Hinsawdd

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Ynni

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Rhywogaethau Estron Goresgynnol

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Priddoedd a Defnydd Tir

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Gwastraff

Asesiad o Gyflawni Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy: Effeithlonrwydd Dŵr

Anghenion tystiolaeth diweddaredig yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol. Cyhoeddwyd ym mis Mawrth 2021

Acronymau a Rhestr Termau. Cyhoeddwyd ym mis Rhagfyr 2020 a diweddarwyd ym mis Mawrth 2021

Dyfyniad argymelledig ar gyfer y rhan hon o'r adroddiad:

Cyfoeth Naturiol Cymru. 2020. SoNaRR2020 cofrestru mynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd asesiad o SMNR. Cyfoeth Naturiol Cymru.

Hawlfreintiau

Oni nodir yn wahanol, gall cynnwys yr adroddiad hwn gael ei ddefnyddio dan [drwydded Llywodraeth Agored](#)

Oni nodir yn wahanol, mae'r holl graffiau, mapiau, tablau a delweddau eraill yn © Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys ffin Cymru:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl. © Hawlfraint y Goron a chronfa ddata 2020. Rhif trwydded 100019741 yr Arolwg Ordnans.

Yr holl fapiau sy'n cynnwys agweddau morol:

© Cyfoeth Naturiol Cymru a hawl cronfa ddata. Cedwir pob hawl © y Goron Brydeinig ac OceanWise Ltd, 2020. Cedwir pob hawl. Rhif trwydded EK001-20120402. Ni ddylid eu defnyddio at ddibenion mordwyaeth.

Mynyddoedd, Gweundiroedd a Rhosydd

Cofrestr Adnoddau Naturiol

Asesiad o Reoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy

Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2020

Nod 1: Mae stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella

Nod 1: Cynnydd tuag at gyflawni'r nod

- 1.1 Mae cytundebau rheoli A16 a chytundebau amaeth-amgylchedd yn cynnwys xxx hectar o ucheldir a xxx hectar o rostir a mawndir yr iseldir.
Asesiad hyder: Uchel
Tystiolaeth i'w darparu.
- 1.2 Rheoli ac ailadeiladu adnoddau cynefinoedd yn uniongyrchol o dan brosiectau fel Prosiect Adfer Mawndiroedd, Adfywio Cyforgorsydd Cymru, Marches Mosses BogLIFE ac ati.

Nod 1: Rhwystrau sydd ar ôl cyn cyflawni'r nod

- 1.3 Mae llawer o'n tirweddau ucheldirol yn cael eu goruchafu gan rannau helaeth o lystyfiant lled-naturiol sy'n gymharol isel o ran rhywogaethau ond yn barhaus o ganlyniad i ddegawdau o orddefnydd a llygredd.
Asesiad hyder: Uchel
- 1.4 Rhagwelir y bydd llygredd aer nitrogen adweithiol yn aros yn uwch na'r llwyth critigol ar gyfer y rhan fwyaf o'r cynefinoedd hyn am ddegawdau i ddod.
Asesiad hyder: Uchel
- 1.5 Mae dŵr daear halogiad nitrogen yn uwch na throthwyon critigol ar lawer o fawndiroedd yr iseldir, yn bennaf oherwydd defnydd amaethyddol.
Asesiad hyder: Uchel
- 1.6 Mae draenio neu dynnu mawn yn y gorffennol wedi peryglu integreidd hydrolegol y mwyafrif o fawndiroedd.
Asesiad hyder: Uchel
- 1.7 Nifer gyfyngedig o gytundebau newydd yn cael eu llofnodi oherwydd adnoddau staff.

Nod 2: Ecosystemau gwydn

Nod 2: Cynnydd tuag at gyflawni'r nod

- 2.1 Nid yw'r duedd hirdymor rhwng 1990 a 2013–2016 yn dangos unrhyw newid cyffredinol yng nghyflwr y cynefin na chyfoeth rhywogaethau planhigion. Fodd bynnag, mae'r duedd tymor byr rhwng 2007 a 2013–16 yn dangos cynnydd sylweddol yn y ddau fetrig.
Asesiad hyder: Canolig
- 2.2 Mae asesiad yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol o'u safleoedd dynodedig yn cofnodi 2,521 hectar o fynyddoedd, gweundiroedd a rhosydd mewn cyflwr ffafriol yn yr ucheldiroedd a 218 hectar o fawndiroedd a rhostiroedd mewn cyflwr ffafriol yn yr iseldiroedd (Sherry 2019^{a,b}).

Nod 2: Rhwystrau sydd ar ôl cyn cyflawni'r nod

- 2.3 Dim ond 2,997 hectar (2%) o adnodd y cynefinoedd hyn sydd mewn cyflwr da, gyda 44,783 (30%) mewn cyflwr 'ddim yn dda' a'r gweddill, sef 102,719 hectar (68%), mewn cyflwr anhysbys.
Asesiad hyder: Uchel
- 2.4 Ni chofnododd set ddata fonitro ddiweddaraf yr Ardaloedd Cadwraeth Arbennig unrhyw rostir iseldir mewn cyflwr ffafriol a chollwyd 24 hectar o ros gwlyb a sych ar un Ardal Cadwraeth Arbennig.
Asesiad hyder: Uchel
- 2.5 Gorbori yn yr ucheldiroedd.
Asesiad hyder: Uchel
- 2.6 Tanbori yn yr iseldiroedd.
Asesiad hyder: Uchel

Nod 3: Lleoedd iach i bobl

Nod 3: Cynnydd tuag at gyflawni'r nod

- 3.1 Gwanhau dŵr ffo o'r ucheldir
- 3.2 Dal a storio carbon
- 3.3 Gwerth cyswllt â natur i iechyd meddwl

Nod 3: Rhwystrau sydd ar ôl cyn cyflawni'r nod

- 3.4 Ychydig o gynnydd o ran rheoli llwythi maethynnau dŵr daear ar fawndiroedd. Mae agendor rhwng gofyniad maethol amaethyddiaeth gyfredol (a chyflenwadau dŵr yfed) a'r lefelau sy'n dderbyniol i ecosystemau sensitif. Tystiolaeth y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr.
Asesiad hyder: Uchel

- 3.5 Cynnydd araf wrth leihau lefelau NOx yn yr awyr (Rowe ac eraill, 2019) a'r datgysylltiad tebygol rhwng llwythi critigol ac effaith ar yr ecosystem (Ref Payne, 2019).
Asesiad hyder: Uchel
- 3.6 Pori amhriodol parhaus – gadael ardaloedd iseldir bach a phori tir yr ucheldir.
Asesiad hyder: Uchel

Nod 4: Economi adfywiol

Nod 4: Cynnydd tuag at gyflawni'r nod

- 4.1 Bu gostyngiad yn y lefelau stocio cyffredinol ers y 1990au. {UCHEL}
- 4.2 Bydd bron i 900 hectar o blanhigfa ar fawn dwfn wedi cael ei symud i adfer mawn sy'n dal a storio carbon.
Asesiad hyder: Uchel

Nod 4: Rhwystrau sydd ar ôl cyn cyflawni'r nod

- 4.3 Mae angen sicrhau gostyngiadau pellach yn y lefelau stocio yn yr ucheldiroedd.
- 4.4 Mae rhostiroedd a mawndiroedd bach yn yr iseldir yn aml yn anodd eu pori. Mae tir anodd ei drin, pwysau hamdden a llafur cyfyngedig yn ysgogwyr i hyn.
- 4.5 Mae angen tynnu 6,000 hectar o blanhigfeydd ar fawn dwfn o hyd.
Asesiad hyder: Uchel
- 4.6 Anhawster adfer gwartheg i bori yn yr ucheldir. Wedi'i yrru'n rhannol gan ffactorau economaidd a'r llafur sy'n ofynnol.